

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Колесниченко Олександр Володимирович ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДКРИТТЯ ПРОКУРОРОМ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЩО СТАЛИ ПІДСТАВОЮ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	617
Красіловський Вадим Олександрович ЩОДО СУТНІСНОГО РОЗМЕЖУВАННЯ ВИДІВ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПОТЕРПІЛОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	619
Лукашук Каріна Русланівна ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД	623
Ляховченко Іван Анатолійович СУД ПРИСЯЖНИХ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	626
Маркіна Анна Валеріївна СТАН ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПОНЯТТЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В УКРАЇНІ	628
Мельник Олександр Леонідович ОБОВ'ЯЗКИ ОСОБИ В ЗВ'ЯЗКУ З ОБРАННЯМ ДО НЕЇ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	632
Понурко Тарас Андрійович ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКАЗІВ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ	635
Фатєєв Андрій Вікторович ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПІДСЛІДНІ ДЕРЖАВНОМУ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ	637
Філімонов Микита Володимирович ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОПУСТИМОСТІ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ У РЕЗУЛЬТАТІ ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ	639
Шугалевич Ігор Васильович ПРАВОВА ПРИРОДА ПОСТАНОВ ВЕРХОВНОГО СУДУ	641

СЕКЦІЯ 11. КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ПСИХОЛОГІЯ ТА МЕДИЦИНА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДОЧИНСТВА

Аркуша Лариса Ігорівна, Кучеров Дмитро Сергійович КОРУМПОВАНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК УМОВА ДЛЯ ВЧИНЕННЯ ПОДАТКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	645
Тіщенко Валерій Володимирович, Стародубов Сергій Вікторович ПІДСТАВИ ТА ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ВБИВСТВ	648
Загородній Віктор Євстафійович, Наумович Ігор Сергійович ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ РОСЛИННОГО ПОХОДЖЕННЯ	650
Вашук Олеся Петрівна КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛІСТИКИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	653
Подобний Олександр Олександрович, Єрусланова Тетяна Геннадіївна ОКРЕМІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗІ СТОРОНИ ОБВИНУВАЧЕННЯ	655
Самойленко Олена Анатоліївна, Щербак Ірина Анатоліївна ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КОНТЕНТ-АНАЛІЗУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ	657
Цехан Дмитро Миколайович, Єлхін Олексій Володимирович ЗЛОЧИННІ УГРУПОВАННЯ ЯК ЕКОНОМІЧНІ АГЕНТИ: АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ОПЕРАЦІЙНИХ ТА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ВИТРАТ	660

ОБОВ'ЯЗКИ ОСОБИ В ЗВ'ЯЗКУ З ОБРАННЯМ ДО НЕЇ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження воєнного стану зумовило появу нових викликів для кримінального процесу, зокрема в частині забезпечення дотримання прав і обов'язків осіб, до яких застосовано запобіжні заходи. В умовах воєнного стану державні органи стикаються з необхідністю оперативного реагування на загрози національній безпеці, при цьому не відступаючи від принципів верховенства права та дотримання прав людини. Ці обставини обумовили необхідність перегляду ролі слідчого судді, порядку обрання і продовження запобіжних заходів, а також розширення обов'язків підозрюваних та обвинувачених у нових правових реаліях.

Однією з ключових сфер, де ці принципи стикаються, є інститут запобіжних заходів та пов'язані з ним обов'язки осіб, щодо яких такі заходи застосовуються.

Запобіжні заходи, згідно нормам українського законодавства, покликані забезпечити належну процесуальну поведінку підозрюваного або обвинуваченого. Стаття 194 КПК України встановлює вичерпний перелік обов'язків, які можуть бути покладені на особу: з'являтися за викликом слідчого, не залишати певне місце без дозволу, повідомляти про зміну місця проживання тощо.

Однак ці обов'язки у мирний час реалізуються в умовах розвиненої інфраструктури органів досудового розслідування, функціонування судів, стабільного зв'язку та повідомлень. У період воєнного стану виконання навіть базових обов'язків часто ускладнюється: особа може перебувати в зоні бойових дій, комунікація – обмежена, доступ до судів – частково недоступний. Все це актуалізує потребу в гнучкому, ситуаційно обумовленому застосуванні процесуальних норм.

Запровадження воєнного стану спричинило не лише обмеження певних прав громадян, але й адаптацію кримінального процесу до нових викликів [5]. У законодавстві України (зокрема, у розділі IX-1 Кримінального процесуального кодексу України) з'явилися спеціальні норми, які регламентують порядок кримінального провадження в умовах воєнного стану [1].

Відповідно до статті 615 КПК України, у разі відсутності об'єктивної можливості здійснення повноважень слідчим суддею, передбачених низкою статей, зокрема щодо обрання запобіжних заходів, такі повноваження передано керівнику органу прокуратури. Це означає зміщення процесуального центру ухвалення рішень, що посилює роль прокурора, але також вимагає від підозрюваного точного дотримання визначених процесуальних обов'язків [2].

В умовах воєнного стану при невідкладному виконанні прокурором повноважень слідчого судді щодо перевірки законності затримання, подальший судовий контроль за цим заходом процесуального примусу має реалізовуватися автоматично при з'явленні першої можливості [3].

При цьому таким прокурором є як прокурор, який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні, так і його керівники.

Однак серед науковців існує думка, що «якісна оцінка доповнень ст. 615 КПК України щодо проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану можлива лише після аналізу практики підрозділів, які уповноважені на проведення досудового розслідування, яка станом на цей час відсутня» [6].

Значним нововведенням стало можливе використання технічних засобів відеозв'язку для участі особи у судовому розгляді щодо обрання запобіжного заходу, якщо її фізична присутність неможлива [1]. Якщо навіть дистанційна участь не може бути забезпечена, особа має бути негайно звільнена. Це положення фактично додає нову умову обов'язковості участі особи в процедурі обрання запобіжного заходу.

Ще одне положення стосується можливості продовження строку тримання під вартою не судом, а керівником прокуратури за клопотанням прокурора або слідчого [1]. Строк може бути продовжений до одного місяця й неодноразово. Це вимагає не лише обґрунтованості дій прокурора, але й точного дотримання особою процесуальних норм – наприклад, не уникати участі у слідчих діях, не порушувати режиму, визначеного умовами тримання під вартою.

Крім того, при неможливості проведення підготовчого судового засідання, запобіжний захід автоматично вважається продовженим, але не більше ніж на два місяці. У цих випадках особа зобов'язана дотримуватися покладених на неї обов'язків навіть без поновленого рішення суду.

Дана норма стала предметом критики правозахисників. Проте в умовах воєнного стану така норма розглядається як компроміс між ефективністю розслідування та обмеженням ресурсів судової системи. Від підозрюваного вимагається дотримання процесуальних умов – зокрема, з'явлення за викликом, невчинення нових правопорушень, недопущення контактів з іншими фігурантами справи [4].

Найцікавішим аспектом оновлень є запровадження положення про можливість скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою з метою проходження військової служби під час мобілізації або за контрактом [1]. Підозрюваний або обвинувачений має право звернутися до прокурора з відповідним клопотанням. У цьому контексті обов'язки особи не лише зберігаються, але й розширюються: після скасування заходу особа зобов'язана протягом 48 годин прибути до територіального центру комплектування та соціальної підтримки (ТЦК).

На практиці відомі випадки, коли особи, що перебували під вартою, звільнялись для проходження служби. Це, у свою чергу, передбачає покладення додаткових обов'язків як щодо звітності перед правоохоронними органами, так і дисциплінарної відповідальності у межах військової служби. У такий спосіб формується новий підхід до реалізації обов'язків особи – із врахуванням ролі її у національній обороні.

Невиконання цього обов'язку, а також відмова у прийнятті на службу тягне за собою негайне інформування прокурора, який, у свою чергу, зобов'язаний подати

нове клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою [1]. Контроль за виконанням таких обов'язків покладається на прокурора та ТЦК.

Таким чином, навіть після скасування запобіжного заходу обов'язки особи залишаються активними. Це демонструє нову парадигму процесуального статусу підозрюваного/обвинуваченого: замість пасивного очікування рішень держави особа має активно реалізовувати свої обов'язки у взаємодії з органами публічної влади.

Отже, запроваджені зміни до КПК України в умовах воєнного стану трансформують обсяг і зміст обов'язків підозрюваного або обвинуваченого у зв'язку з обранням до нього запобіжного заходу. З одного боку, це спрямовано на підвищення оперативності кримінального провадження. З іншого боку – покладає на особу додаткову відповідальність, вимагає обізнаності з правами та обов'язками, а також високої юридичної культури.

Зважаючи на виклики, які постали перед системою правосуддя, подальші дослідження мають бути спрямовані на оцінку ефективності таких змін у контексті дотримання прав людини.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України зі змінами, внесеними Законом України від 24.02.2022 № 2102-IX. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : лист Верховного Суду від 03.03.2022 № 1/0/2-22. *LIGA 360*. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/vss00820?an=1&ed=2022_03_03.

3. Лоскутов Т. О. Правове регулювання кримінального процесуального затримання в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 70. С. 417-423. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.67>.

4. Гловюк І. В., та ін. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України (станом на 25 серпня 2022 р.). 3-тє вид., допов. і перероб. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2022. 99 с.

5. Маєтний М. І. Правові підстави для обмеження прав і основних свобод людини в умовах воєнного стану. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Вип. 2 (43). С. 13-17. URL: <https://doi.org/10.32837/ryuv.v02.1009>.

6. Новік М. Проблемні питання здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану. *Діяльність державних органів в умовах воєнного стану* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. онлайн-семінару (м. Кривий Ріг, 29 квіт. 2022 р.) / Донецьк. держ. ун-т внутр. справ. Кривий Ріг, 2022. С. 191-193.

Ключові слова: запобіжні заходи, обов'язки підозрюваного, воєнний стан, прокурор, тримання під вартою.

Keywords: preventive measures, suspect's obligations, martial law, prosecutor, detention.